

Начальнік упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама Людміла КАДЗЕВІЧ:

“У духоўным жыцці правінцыя — з’ява не геаграфічная”

Калі распачынаецца чарговы плач па Беларусчыне, якая, нібыта, не сёння, дык заўтра сканеае, я заўжды ўспамінаю гродзенскую зямлю. Пакручастыя вулкі старога Гродна, што вядуць да замка над Нёманам, стромкія касцёлы Ліды, мячэць у Іўі, праваслаўныя сцятыні ў Жыровічах, музеі Максіма Багдановіча, Элізы Ажэшкі, Пятра Баграціёна, любоўна адноўленыя творы рэфарматарскай дзейнасці Антонія Тызенгаўза... Тут жыве беларускі нацыянальны дух — верацярпімы, талерантны ў адносінах да іншых культур, моў і звычаяў, але невынішчальны пры ўсёй сваёй неагрэсіўнасці.

Культура гродзенскай зямлі ў многім знакавая для Беларусі. Гэта і абумовіла мой выбар суб’яседніка. Рэжысёр па адукацыі, Людміла Кадзевіч пачынала 32 гады назад у сельскім клубе. Была дырэктарам драматычнага тэатра, узначальвала раённы аддзел культуры. І вось ужо два з паловай гады, як гэтая ўсмішлівая, ветлая жанчына, у словах і дзеяннях якой эстэтычная тонкасць і адукаванасць спалучаецца з дзелавой хваткай і прагматызмам, прызначана зберагаць і прымнажаць найвялікшае нацыянальнае багацце — культуру прынёманскага краю.

Пра яе Людміла Іосіфаўна можа з захапленнем раскажваць гадзінамі. Але час зараз такі, што і пяшчоту даводзіцца праяўляць, паклаўшы руку на калькулятар. З рачаў прайзнітых, але вызначальных, у тым ліку і для лёсаў прыгожага, пачалася і наша размова.

— Дзелавы размах гродзенцаў вядомы. Але ў наш нялёгкі час многія гаспадарнікі, а таксама мясцовыя ўлады з вялікай неахвотай выдаткоўваюць сродкі на тое, што не прыносіць прыбытку. Ці не пагражае і вашай галіне жабрацкая торба?

— Вядома, я б не адмовілася, каб грошай было больш. І ўсё ж язык не паварочаецца сказаць, быццам культура Гродзеншчыны ўтрымліваецца на галодным фінансавым пайку. Пра гэта сведчаць і лічбы. У 1997 годзе на патрэбы нашай галіны пайшло 4,3 працэнта расходнай часткі абласнога бюджэту, у 1998-м — 3,4 працэнта. Летась доля выдаткаў не паменшылася ў параўнанні з папярэднім перыядам. Гэта шматмільярдныя сумы, якія дазваляюць праводзіць капітальны рамонт і рэстаўрацыю будынкаў, набываць неабходнае абсталяванне і музычныя інструменты ў маштабах куды большых, чым чатыры-пяць гадоў назад. У Гродна рамантуецца і добраўпарадкоўваецца драматычны тэатр, распачынаецца капітальны рамонт тэатра лялек, рэстаўрыруюцца музей гісторыі рэлігіі і дзіцячы аддзел абласной бібліятэкі. Амаль чвэрць трылёна рублёў накіравана летась на патрэбы сельскіх устаноў культуры...

Усім праўдамі і няпраўдамі цягнуць з абласнога бюджэту яшчэ болей сродкаў? Дык сумленне ж трэба мець: акрамя культуры, існуюць медыцына, адукацыя, сацыяльнае забеспячэнне... І таксама есць просяць.

— Бюджэт — ваша адзіная крыніца фінансавання?

— Амаль што адзіная. На білетах у тэатр, які летась каштавалі ад 60 да 200 тысяч рублёў, дужа не пабагацееш. Як і на музейных экскурсіях.

Праўда, у рэстаўрацыі помнікаў гісторыі і культуры шмат чаго зробілі нацыянальны і рэлігійны абшчыны. Толькі ў Гродне веруючыя католікі аднавілі старажытны фарны касцёл — архітэктурную жамчужыну нашага горада. Праваслаўныя прывялі па валі прыгожаго Пакроўскага царквы Яўдэйскай

працуюць на паўтары-дзве стаўкі. А вось бібліятэкар самай масавай другой катэгорыі напрыканцы мінулага года атрымліваў штомесяц 12,7 мільёна рублёў у горадзе і 14,3 мільёна на сяле. Рэжысёр, хормайстар, балетмайстар, без якіх не можа развівацца культура, мелі зарплату адпаведна 12,3 мільёна і 14 мільёнаў рублёў. Артыст драмтэатра зарабляў нават менш за вясковага бібліятэкара. Ён павінен у горадзе быць эталоном культуры паводзін і заканадаўцам моды, а ў яго найпершы клопат — як на сцэне не страціць прытомнасць ад недаядання...

— Дзе ж выйсце, Людміла Іосіфаўна?

— Ну, па-першае, з новага года ўказам Прэзідэнта Беларусі аклады і стаўкі ўсім бюджэтнікам, у тым ліку і работнікам культуры і мастацтва, павышаны напалову. Да таго ж усюды, дзе гэта мажліва, асабліва на сяле, мы шырока скарыстоўваем магчымасці сумяшчальніцтва пасад ва ўстановах культуры, што дае надбавку ў зарплате яшчэ да 50 працэнтаў.

Але, безумоўна, праблема патрабуе больш грунтоўнага вырашэння на дзяржаўным узроўні. Ужо шмат сказана пра тое, што адраджэнне эканамічнае, сацыяльнае, нацыянальнае пачынаецца з адраджэння духоўнага. І клапаціцца пра тых, хто гэтую духоўнасць нясе людзям, — значыць клапаціцца пра будучыню краіны. У нас жа праца многіх талентаў, высокакваліфікаваных спецыялістаў, на жаль, нярэдка застаецца не ацэненай належным чынам ні матэрыяльна, ні маральна. Вось нядаўна ўпершыню ў рэспубліцы адзначалі Дзень работніка культуры. Але чамусьці ніхто з рупліўцаў на духоўнай ніве не атрымаў да прафесійнага свята ганаровага звання.

— Думаю, падтрымліваць лепшых у сваім асяродку вы маглі б і самі.

— Мы гэта робім. Па выніках мінулага года вызначылі, да прыкладу, намінантаў у розных сферах культурнай і мастацкай дзейнасці, ушанавалі іх у аблвыканкаме, заахвоцілі прэміямі. І ўсё ж у нас няма і людзей, і мастацкіх калектываў, і устаноў культуры, і фестывалюў, і конкурсаў, якім цесна ўжо ў рэгіянальных рамках. Але яны мусяць пакуль што ў іх знаходзіцца.

— За што яшчэ душа баліць, Людміла Іосіфаўна?

— Калі казаць канкрэтна, дык найперш за Гродзенскі запарк — дарчы, адзіны дзяржаўны ў Беларусі. Вашы калегі найчасцей пішуць пра яго з замілаваннем. А трэба б яшчэ і з трывогай. У рэспубліканскіх органах на звярненні праблемы надта не звяртаюць увагі. Насельнікі запарка часта не маюць сабе пары, не размахваюцца. Каб набыць экзатычных жывёл, патрэбна валюта. А адкуль яна ў абласнога ўпраўлення культуры?

Не дужа звяжваюць у сталіцы і на праблемы унікальнага, зноў жа адзінага ў Беларусі музея гісторыі рэлігіі. Ён на дастаткова ўжо гадоў вярне

Кадзевіч Л.І.

«У духоўным жыцці правінцыя — з’ява не геаграфічная» /Тут запісаў
М.Толсцік //Нар. газета. — 2000. — 14 студз. — С.6.

любую і адноўленыя творы рэфарматарскай дзеі Антонія Тызенгаўза... Тут жыве беларускі нацыянальны дух — вераірымі, талерантны ў адносінах да іншых культур, моў і звычаяў, але не вынішчальны пры ўсёй сваёй неагрэсіўнасці.

Культура гарадзенскай зямлі ў многім знакавая для Беларусі. Гэта і абумовіла мой выбар суб'ектніка. Рэжысёр па адукацыі, Людміла Кадзевіч пачынала 32 гады назад у сельскім клубе. Была дырэктарам драматычнага тэатра, узначальвала раённы аддзел культуры. І вось ужо два з паловай гады, як гэтая ўсмяшлівая, ветлая жанчына, у словах і дзеяннях якой эстэтычная тонкасць і адукаванасць спалучаецца з дзелавой хваткай і прагматызмам, прызначана зберагаць і прымнажаць найвялікшае нацыянальнае багацце — культуру прынёмнага краю.

Пра яе Людміла Іосіфаўна можа з захапленнем расказаць гадзінамі. Але час зараз такі, што і пяшчоту даводзіцца праяўляць, паклаўшы руку на калькулятар. З рэчаў празічных, але вызначальных, у тым ліку і для лёсаў прыгожага, пачалася і наша размова.

— Дзелавы размах гродзенцаў вядомы. Але ў наш нялёгкі час многія гаспадарнікі, а таксама мясцовыя ўлады з вялікай неахвотай выдаткоўваюць сродкі на тое, што не прыносіць прыбытку. Ці не пагражае і вашай галіне жабрацкая торба?

— Вядома, я б не адмовілася, каб грошай было больш. І ўсё ж язык не паварочваецца сказаць, быццам культура Гродзеншчыны ўтрымліваецца на галодным фінансавым пайку. Пра гэта сведчаць і лічбы. У 1997 годзе на патрэбы нашай галіны пайшло 4,3 працэнта расходнай часткі абласнога бюджэту, у 1998-м — 3,4 працэнта. Лёгкая доля выдаткаў не паменшылася ў параўнанні з пянарадным перыядам. Гэта шматмільярдныя сумы, якія дазваляюць праводзіць капітальны рамонт і рэстаўрацыю будынкаў, набываць неабходнае абсталяванне і музычныя інструменты ў маштабах куды большых, чым чатыры-пяць гадоў назад. У Гродна рамонтуюцца і добраўпарадкоўваюцца драматычны тэатр, распачынаецца капітальны рамонт тэатра лялек, рэстаўруюцца музей гісторыі рэлігіі і дзіцячы аддзел абласной бібліятэкі. Амаль чвэрць трыльёна рублёў накіравана летась на патрэбы сельскіх устаноў культуры...

Усімі праўдамі і няпраўдамі цягнуць з абласнога бюджэту яшчэ болей сродкаў? Дык сумленне ж трэба мець: акрамя культуры, існуюць медыцына, адукацыя, сацыяльнае забеспячэнне... І таксама есці просяць.

— Бюджэт — ваша адзіная крыніца фінансавання?

— Амаль што адзіная. На білетах у тэатр, якія летась каштавалі ад 60 да 200 тысяч рублёў, дужа не пабагацееш. Як і на музейных экскурсіях.

Праўда, у рэстаўрацыі помнікаў гісторыі і культуры шмат чаго зрабілі нацыянальныя і рэлігійныя абшчыны. Толькі ў Гродне веруючыя католікі аднавілі старажытны фарны касцёл — архітэктурную жамчужыну нашага горада. Праваслаўныя прывялі да ляду прыгожую Пакроўскую царкву. Юдэйская абшчына распачала рэстаўрацыю старадаўняга будынка синагогі. Вось так талакой і аздабляем сваю зямлю. Вяртаем страчаную прыгожасць, будзем новае...

— Няўжо будзеце? А як жа крызіс?..

— Памятаеце ў Булгакава? "Разруха перш за ўсё ў галовах..." Добра разважыўшы і арганізавышы, будаваць можна і трэба нават у самыя нялёгкія гады. Інакш крызіс не адолець. Зараз у Гродне не так хутка, як хацелася б, але ўзводзіцца новы будынак музычнага вучылішча. Першую чаргу яго ўжо ўвялі ў строй. У горадзе запрацавала яшчэ адна музычная школа. У Лідзе адкрылі школу мастацтваў, у Шчучыне — цэнтр рамэстваў, у Ваўкавыску сёлета будзем мець прыбудову да музея Баграціёна.

— І гэта дабаўка да...

— ...1,5 тысячы устаноў культуры, сярод якіх каля 700 клубаў, 15 музеяў, 3 тэатры, філармонія, заапарк...

Прычым адбываецца яшчэ і якаснае развіццё многіх устаноў. Да прыкладу, кожную з 75 музычных школ мы імкнёмся ператварыць у школу мастацтваў, адкрываючы там дадаткова аддзяленні харэаграфіі, народнай творчасці, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва... І гэта яшчэ не ўсё. Ставім мэтай за пяць гадоў адкрыць у кожным раёне цэнтр рамэстваў.

Беларускіх, іх творы, іх адноўленыя творы рэфарматарскай дзеі Антонія Тызенгаўза... Тут жыве беларускі нацыянальны дух — вераірымі, талерантны ў адносінах да іншых культур, моў і звычаяў, але не вынішчальны пры ўсёй сваёй неагрэсіўнасці.

— Дзе ж выйсьце, Людміла Іосіфаўна?

— Ну, па-першае, з новага года ўказам Прэзідэнта Беларусі аклады і стаўкі ўсім бюджэтнікам, у тым ліку і работнікам культуры і мастацтва, павышаны напалову. Да таго ж усюды, дзе гэта мажліва, асабліва на сямле, мы шырока скарыстоўваем магчымасці суміяшчальніцтва пасадава ўстановаў культуры, што дае надбаўку ў зарплате яшчэ да 50 працэнтаў.

Але, безумоўна, праблема патрабуе больш грунтоўнага вырашэння на дзяржаўным узроўні. Ужо шмат сказана пра тое, што адраджэнне эканамічнае, сацыяльнае, нацыянальнае пачынаецца з адраджэння духоўнага. І клапаціцца пра тых, хто гэтую духоўнасць нясе людзям, — значыць клапаціцца пра будучыню краіны. У нас жа праца многіх талентаў, высокакваліфікаваных спецыялістаў, на жаль, нярэдка застаецца не ацэненай належным чынам ні матэрыяльна, ні маральна. Вось нядаўна ўпершыню ў рэспубліцы адзначалі Дзень работніка культуры. Але чамусьці ніхто з рупліўцаў на духоўнай ніве не атрымаў да прафесійнага свята ганаровага звання.

— Думаю, падтрымліваць лепшых у сваім асяродку вы маглі б і самі.

— Мы гэта робім. Па выніках мінулага года вызначылі, да прыкладу, намінантаў у розных сферах культурнай і мастацкай дзейнасці, ушанавалі іх у аблвыканкаме, заахвоцілі прэміямі. І ўсё ж у нас няма і людзей, і мастацкіх калектываў, і устаноў культуры, і фестываляў, і конкурсаў, якім цесна ўжо ў рэгіянальных рамках. Але яны мусяць пакуль што ў іх знаходзіцца.

— За што яшчэ душа баліць, Людміла Іосіфаўна?

— Калі казаць канкрэтна, дык найперш за Гродзенскі заапарк — дарэчы, адзіны дзяржаўны ў Беларусі. Вашы калегі найчасцей пішуць пра яго з заміланнем. А трэба б яшчэ і з трывогай. У рэспубліканскіх органах на звычныя праблемы нада не звяртаюць увагі. Насельнікі заапарка часта не маюць сабе пары, не размнажаюцца. Каб набыць экзатычных жывёл, патрэбна валюта. А адкуль яна ў абласнога ўпраўлення культуры?

Не дужа звяжваюць у сталіцы і на праблемы унікальнага, зноў жа адзінага ў Беларусі музея гісторыі рэлігіі. Ён на рэстаўрацыі ўжо гадоў восем — і канца-краю ёй не відаць.

А хіба на карысць беларускаму глядачу, што выдатны фальклорны ансамбль "Белыя росы", якім кіруе Яўген Штоп і які аб'ездзіў увесь свет, куды часцей бывае на гастролях у Іспаніі, чым выступае ў сваёй Айчыне! Ды і знакаміты ансамбль песні і танца "Нёман", які першым у рэспубліцы атрымаў званне народнага, не часты госьць на лепшых беларускіх канцэртных пляцоўках.

Вельмі шкада, што арганізатары гастроляў заездных славуцісцей таксама нярэдка абмінаюць Гродзеншчыну. Наш край — спрадвеку літаратурны, музычны і тэатральны. Нашы людзі глыбока і тонка разумеюць мастацтва.

Але, на жаль, адна з галоўных хібаў сучаснага культурнага жыцця ў рэспубліканскім маштабе — прыхільнасць яго арганізатараў да звыклых адрацоў, імёнаў, імкненне трымацца наезджанай каляіны.

— Як, на ваш погляд, з гэтым можна змагацца?

— На нашым, абласным узроўні — толькі такой якасцю працы, якую немагчыма не заўважыць і праігнараваць.

Гутарыў Мікалай ТОЛСЦІК.
Фота Міхаіла ІСАЧАНКІ.

— А не баіцеся, што ўся гэтая велізарная імперыя культуры застанецца незапатрабаванай? Час зараз такі, што многім людзям не да спеваў, скокаў, вышывак і пляцення кошыкаў... Праблема ж хлеба надзённага абвастраецца...

— І тым не менш прага да духоўнасці ў людзей не толькі не зменшылася, а прыкметна ўзрасла. Памятаеце часы, калі ў мастацкай самадзейнасці ўдзельнічалі пад прынукай? У харах гады спявалі старшыні калгасаў і сакратары парткамаў. Называлася гэта "падаваць асабісты прыклад". Дык вось, даўно ўжо ў мастацкай калектыве нікога не трэба цягнуць на аркане. З'явілася шмат новых ансамбляў, творчых суполак. Заняткі мастацтвам страцілі ранейшую помпу, затое набылі больш цёплы, нават інтымны характар. У абласным конкурсе сямейнай мастацкай творчасці, які адбыўся летась у Мастоках, удзельнічала аж 75 сямейных калектываў — ад бабуль да ўнучак. Зараз гэты конкурс пастаянна прапісваў у Слоніме і набыў рэспубліканскі статус. Бо паўсюдна ў Беларусі расце прага да прыгожага і паўсюдна да мастацкай творчасці імкнуцца далучыцца цэлымі сем'ямі, усёй раднёй.

Яшчэ адна адметная рыса сучаснага народнага жыцця — павышаная цікавасць да сваіх нацыянальных каранёў. У нас з'явілася шмат фальклорных калектываў. І не толькі беларускіх, але і польскіх, літоўскіх. Невыпадкова Усебеларускі фестываль нацыянальных культур нарадзіўся на Гродзеншчыне. У сёлетнім чэрвені ён абудзецца ўжо трэці раз.

Так што няпраўда, быццам у наш нялёгкі час згаслі памкненні ў людскіх душах да духоўнага. Той, хто так лічыць, проста дрэнна думае аб чалавечых якасцях нават самога сябе.

— Каб людзей забіў Дом культуры, ансамбль ці майстроўня, трэба, каб іх узначальвалі калі не мастакі, дык хаця б высокакваліфікаваныя спецыялісты. З гэтым як, Людміла Іосіфаўна?

— Выпускнікі сталічных акадэміі музыкі, мастацтваў, універсітэтаў культуры да нашага краю даязджаюць рэдка. Таму даводзіцца рыхтаваць кадры самім. І без усялякай сідкі на правінцыяльнасць. У духоўным жыцці, культуры правінцыя — з'ява не геаграфічная. Творчым правінцыялізмам многія хваляюць і ў сталіцы. Эстрадная ж школа Гродзенскага вучылішча мастацтваў, без сумнення, лепшая ў Беларусі. Яе выхаванцы перамагаюць на "Славянскім базары", на тэлефестывалі "Зорная ростань", які, дарэчы, быў заснаваны ў Гродне. Міхаіл Фінберг нядаўна запрасіў салістамі ў свой славуці аркестр аж 10 шэсць выпускнікоў вучылішча. А яно ж яшчэ рыхтуе кадры клубных работнікаў, мастакоў-дызайнераў.

Высокі ўзровень падрыхтоўкі і ў абодвух музычных вучылішчах — Гродзенскім і Лідскім. Не здарма ў нашай вобласці часта праводзяцца міжнародныя конкурсы: фартэп'яныя шапэнаўскі і юных кампазітараў у Гродне, вакалістаў — у Лідзе, камерных ансамбляў імя Агінскага — у Сморгоні. Нашы навучэнцы часта ў іх перамагаюць. Ну, а калі самі дасягаюць творчых вышынь, дык потым плённа вучаць і іншых.

— За тую ледзь не жабрацкую зарплату, што атрымліваюць работнікі культуры і мастацтва?

— Так, гэта вельмі балючая праблема. Выкладчыкаў музыкі яшчэ крыху ратуе тое, што яны